

МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВІТЧИЗНЯНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Вискушенко Дмитро Андрійович

кандидат біологічних наук,
доцент кафедри екології

Поліський національний університет

Яроцький Богдан Альфредович

студент,

Поліський національний університет

Федірко Ганна Андріївна

студент,

Поліський національний університет

Федірко Микола Петрович

студент,

Поліський національний університет

Примаченко Роман Олександрович

студент,

Поліський національний університет

Концепція сталого розвитку, що сформувалася наприкінці ХХ століття, стала методологічною основою сучасної екологічної політики більшості країн світу. Її головна ідея: гармонізація економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку з метою забезпечення потреб нинішнього покоління без загрози можливостям майбутніх поколінь. Україна, як держава з високим природно-ресурсним потенціалом, але складною екологічною ситуацією, потребує ефективної інтеграції міжнародних принципів сталого розвитку у систему національного природокористування.

Незважаючи на те, що на нормативному рівні Україна приєдналася до більшості міжнародних екологічних угод, практичне впровадження їх положень часто залишається фрагментарним, недостатньо системним і не завжди узгодженим із внутрішніми управлінськими механізмами. Це створює потребу у формуванні цілісних механізмів адаптації й імплементації міжнародних принципів сталого розвитку до національної практики природокористування.

У міжнародному контексті важливими орієнтирами є документи ООН: Декларація Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку (2002 р.), Порядок денний сталого розвитку до 2030 року (Agenda 2030), а також діяльність таких інституцій, як Програма ООН з навколишнього

середовища (UNEP), Програма розвитку ООН (UNDP), Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA).

Україна адаптує ці принципи через Стратегію державної екологічної політики України на період до 2030 року [1], Національну економічну стратегію-2030 [2] та низку інших нормативних документів, проте інтеграційні механізми ще не повністю узгоджені між секторами природокористування.

Метою нашого дослідження є визначення теоретичних і практичних механізмів інтеграції міжнародних принципів сталого розвитку у національну систему природокористування.

Основними завданнями дослідження є аналіз базових міжнародних принципів сталого розвитку, які стосуються природокористування, визначення стану їх імплементації у вітчизняну екологічну політику, виявлення бар'єрів ефективного впровадження та розроблення напрямів посилення інтеграційних механізмів з урахуванням міжнародного досвіду.

Сталий розвиток передбачає дотримання універсальних принципів, закріплених у міжнародних документах, серед яких ключовими є екосистемний підхід, що передбачає розгляд природних ресурсів як взаємопов'язаної системи, де будь-яке втручання має оцінюватися з урахуванням екологічних наслідків; принцип запобігання шкоді довкіллю, який орієнтує на профілактичні дії замість усунення наслідків; принцип «забруднювач платить», що забезпечує економічну відповідальність за негативний вплив на довкілля; принцип участі громадськості, який гарантує прозорість прийняття рішень і залучення громадян до екологічного управління; а також принцип інтеграції екологічної політики у всі сектори економіки, що спрямований на екологізацію господарської діяльності, зокрема у лісовому, аграрному, водному та рибному секторах. У країнах Європейського Союзу ці принципи реалізуються через директиви та регламенти, які безпосередньо впливають на політику природокористування, зокрема Рамкову водну директиву (2000/60/ЄС), Директиву про оселища (92/43/ЄЕС) та Лісову стратегію ЄС (2023).

Україна формально імплементувала більшість положень міжнародних угод, проте механізми їх практичної реалізації залишаються недостатньо ефективними. Основними проблемами є низький рівень екологізації секторальних політик, особливо у промисловості, енергетиці та транспорті, слабка міжвідомча координація екологічних програм, обмежені фінансові та кадрові ресурси для екологічних реформ, нерозвинена система екологічного моніторингу та оцінки екосистемних послуг, а також недостатнє залучення громадськості до процесів управління. Водночас позитивним кроком можна вважати поступову гармонізацію законодавства з європейським, зокрема у межах Угоди про асоціацію Україна – ЄС, розвиток системи стратегічної екологічної оцінки, проведення екологічних аудитів і впровадження сертифікацій за стандартами FSC та ISO 14001.

Інтеграція міжнародних принципів сталого розвитку у національне природокористування передбачає поєднання нормативно-правових, інституційних, економічних, освітніх та інформаційних механізмів. Нормативно-

правовий аспект полягає у гармонізації законодавства з директивами ЄС, оновленні природоохоронних кодексів, закріпленні екосистемного підходу у територіальному плануванні та інтеграції концепції «зеленої економіки» в стратегії розвитку секторів. Необхідним, на наш погляд, є також оновлення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] з урахуванням сучасних викликів кліматичної нейтральності. Інституційний вимір інтеграції передбачає узгодження дій між цілою низкою Міністерств й створення платформи міжсекторальної взаємодії, наприклад Ради з питань сталого природокористування при уряді.

Важливу роль відіграють економічні механізми, що базуються на принципах екологічної мотивації. Йдеться про запровадження системи екологічного оподаткування, розвиток «зелених» інвестицій, установлення плати за користування (монетизації) екосистемних послуг, державну підтримку підприємств, які впроваджують екологічні стандарти. Ефективними інструментами можуть бути екологічні фонди, грантові програми Європейського Союзу та фінансування через механізм чистого розвитку. Без формування екологічної свідомості населення інтеграція міжнародних принципів неможлива. Потрібна системна екологічна освіта, підтримка екодуків, підготовка фахівців у галузі сталого розвитку, розвиток наукових шкіл, що досліджують адаптивне управління природними ресурсами. Важливою складовою цього процесу є формування фахової мови екологічного спрямування, що забезпечує ефективну професійну комунікацію та точність у наукових і нормативних текстах [4]. Інформаційно-комунікаційні механізми передбачають відкритість екологічної інформації, цифровізацію природоохоронних процесів, створення єдиних баз даних про стан довкілля, впровадження геоінформаційних систем, національних екологічних порталів та інтерактивних платформ моніторингу.

Досвід країн ЄС свідчить про ефективність інтегрованих систем управління природними ресурсами. Так, у Швеції впроваджено систему екологічного бюджетування, у Німеччині – моделі сталого лісокористування з урахуванням збереження біорізноманіття, у Фінляндії – спеціальну платформу для циркулярного використання деревини, а в Канаді – адаптивне управління лісами на рівні провінцій. Ці практики підтверджують, що стабільність інституцій, партнерство держави й бізнесу, регулярний моніторинг і прозора звітність є запорукою ефективної екологічної політики. Для України особливо цінним є досвід поєднання державної підтримки «зелених» ініціатив із підвищенням відповідальності підприємницького сектору.

Отже, Україна має значний потенціал для подальшого впровадження міжнародних принципів сталого розвитку, зокрема завдяки євроінтеграційному курсу, участі у програмах Green Deal та LIFE, активності громадських екологічних організацій. Серед першочергових кроків слід визначити створення національної системи управління сталим природокористуванням, розроблення індикаторів оцінки прогресу сталості, стимулювання екологічної відповідальності бізнесу, удосконалення екологічної освіти та культури, а також

налагодження реального діалогу між державою, громадськістю й науковими інституціями.

Інтеграція міжнародних принципів сталого розвитку у вітчизняне природокористування: це не лише вимога часу, а й стратегічна умова виживання національної екосистеми та економіки. Вона потребує комплексного підходу, що охоплює нормативні, інституційні, економічні, освітні та інформаційні компоненти.

Сучасна Україна має всі передумови для того, щоб стати прикладом держави, яка поєднує екологічну відповідальність, економічну ефективність і соціальну справедливість. Реалізація міжнародних принципів сталого розвитку – це шлях до екологічно безпечного, конкурентоспроможного та європейсько інтегрованого майбутнього країни.

Список літератури:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 17.10.2025)
2. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025)
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 18.10.2025)
4. Вискушенко С. А. Фахова мова як об'єкт лінгвістичного дослідження. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 58. С. 142-144